

Tørrberget

**

Referanse:

Gammelmo Ø. 2016. Naturverdier for lokalitet Tørrberget, registrert i forbindelse med prosjekt Statskog 2015. NaRIN faktaark. BioFokus, NINA, Miljøfaglig utredning.

(Weblink: <http://borchbio.no/narin/?nid=5784>)

Referansedata

Fylke: Hedmark
Kommune: Våler (Hedmark)
H.o.h.: 460-590moh
Areal: 1839 daa

Prosjektilhørighet: Statskog 2015
Inventør: OGA
Vegetasjonsone: mellomboreal 100%
Vegetasjonseksjon: OC-Overgangsseksjon

Sammendrag

Området ligger på og rundt de to toppene Tørrberget (563 m.o.h.) og Sætersjøberget (590 m.o.h.) vest i Våler kommune i Hedmark, ca. 11 km vest for Våler sentrum nær grensa til Stange og Løten kommuner. Lokaliteten består av de to toppene Tørrberget og Sætersjøberget, samt mellomliggende skogsparti. Området består av en mosaikk av små og større koller, myrpartier, lisider, småkupert terreng, små vannspeil og sig/bekker/fuktdrag.

Vegetasjonen preges av fattige til intermediære skog- og myrtyper. Terrenget er kuppert og består av en mosaikk av skogdekte partier, myrer, fuktdrag, åpne vannspeil og mer åpen skog på kollene. Blåbærskog er den dominerende vegetasjonstypen, men innslag av lavskog, bærlyngskog og fattig myrvegetasjon. mer sparsomt forekommer småbregneskog, fattig sumpskog og noe åpent berg/rasmark ved Sætersjøberget. Skogen er stor sett grandominert, spesielt i vest, men østover blir furu mer dominerende, særlig rundt Totjerna. Innslag av løvtrær finnes i hele området, hovedsaklig bjørk, men også mindre forekomster av bl.a. rogn og selje. På kollene og ryggene dominerer bærlyngskog og blåbærskog, med mindre innslag av lavskog i de mest grunnlendte områdene. Myrene er stort sett av fattige typer og forekommer som både flatmyr og bakkemyr. Myrene er til dels tresatt. Sumpskog er mindre vanlig i området og er av fattig type.

Det finnes et middels antall gammelskogsarter som er svake til middels gode signalarter. I tillegg finnes noen rødlistede arter, mest i kategori NT, men også enkelte VU-arter er registrert.

Området har et forholdsvis lite gammelskogsareal, men som delvis har naturskogpreg i partier. Området har en fin mosaikk av skogdekte partier, myrer, fuktdrag, åpne vannspeil og mer åpen skog på kollene. Vegetasjonen er gjennomgående fattig og domineres av blåbærgranskog, bærlyngskog og fattige myrpartier. Det finnes en del gamle og grove trær i området, spesielt av gran og furu. Død ved forekommer i hovedsak sparsomt, men i enkelte partier finnes en del død ved av gran, særlig i form av læger. Furugadd og høgstubber av furu forekommer vanlig på myrene, kollene og i de høyere liggende områdene av lokaliteten. Kontinuiteten av død ved er brutt og hovedsaklig forekommer død ved i tidlige nedbrytningstadiet og av små til middels store dimensjoner. Artsmangfoldet er forholdsvis variert og det finnes gammelskogsarter innen en rekke forskjellige artsgrupper - også rødlistearter.

Naturverdiene finnes spredt i området, også utenfor kjerneområdet. Området danner en god helhet og man finner hele gradieneten fra lisidene til toppen av kollene representert. Det er lite tilstøtende areal som inneholder de samme vardiene og tilbudet synes å dekke den gamle skogen som finnes her. Området grenser til hogstpåvirket skog og skog med mindre gammelskogs kvaliteter på alle kanter.

Området oppfyller til dels viktige mangler ved skogvernet. Av generelle mangler er produktiv lavlandsskog på Østlandet middels oppfylt, mens viktige forekomster av rødlistearter er relativt dårlig oppfylt. Av prioriterte skogtyper inngår gammel granskog i middels grad og urskogspreget furuskog i liten grad.

Tørrberget har viktige naturverdier knyttet til gammel mellomboreal granskog og mosaikk av skog/myr med høy luftfuktighet, samt gamle løvtrær. Det er få tilsvarende områder i denne delen av Våler som har tilsvarende verdier. Svakheter er knyttet til kontinuitet av død ved. Området vurderes som regionalt verneverdig (**).

Feltarbeid

Feltarbeidet ble gjennomført i løpet av en feltdag 5. august 2015. Terrenget i området er lett å få oversikt over. Store deler av området er befart og området vurderes som godt undersøkt.

Tidspunkt og værrets betydning

Det var gode værforhold under kartleggingen og tidspunktet var gunstig for de aller fleste grupper som ble undersøkt.

Utvelgelse og undersøkelsesområde

I tråd med St.meld nr 25 (2002-2003) skal det gjennomføres konkrete vurderinger av Statskog SF's grunn for å identifisere aktuelle verneområder. En stor del av registreringene på Statskog SF sin grunn ble gjennomført i perioden 2003-2011. Det aktuelle området er kartlagt for å supplere de til nå kartlagte områdene.

Tidligere undersøkelser

Området er tidligere kartlagt i forbindelse med MiS-registrering og hele området er utfigurert som gamle trær. Området er også undersøkt av Reidar Haugan 20.9.2011 og flere av hans funn ligger ute på Artskart.

Beliggenhet

Området ligger på og rundt de to toppene Tørrberget (563 m.o.h.) og Sætersjøberget (590 m.o.h.) vest i Våler kommune i Hedmark, ca. 11 km vest for Våler sentrum nær grensa til Stange og Løten kommuner.

Naturgrunnlag

Topografi

Lokaliteten består av de to toppene Tørrberget og Sætersjøberget, samt mellomliggende skogsparti. Området består av en mosaikk av små og større koller, myrpartier, lisider, småkupert terreng, små vannspeil og sig/bekker/fuktdrag.

Geologi

Berggrunnen består av ryolitt, ryodacitt, dacitt og keratofyr. Dette er bergarter som forvitrer sakte og gir surt og næringsfattig jordsmonn og gir ofte en artsfattig vegetasjon. Løsmassene består for det meste av ganske tynne morenelag med noe torv og myr.

Vegetasjonsgeografi

Vegetasjonseksjon: OC-Overgangsseksjon, vegetasjonssone: mellomboreal 100% .

Området ligger i mellomboreal (MB) vegetasjonssone og tilhører overgangseksjonen (OC). Regionalklimaet er relativt kontinentalt.

Klima

Området har lite særpregede lokalklimatiske trekk. Hovedsaklig finnes slake til middels slake lisider som stedvis har noe sørvendt helning. Middels innslag av myrer, sig og bekker gjør at området har forholdsvis høy luftfuktighet.

Vegetasjon og treslagsfordeling

Vegetasjonen preges av fattige til intermedieære skog- og myrtyper. Terrengtet er kuppert og består av en mosaikk av skogdekte partier, myrer, fuktdrag, åpne vannspeil og mer åpen skog på kollene. Blåbærskog er den dominerende vegetasjonstypen, men innslag av lavskog, bærlyngskog og fattig myrvegetasjon. mer sparsomt forekommer småbregneskog, fattig sumpskog og noe åpent berg/rasmark ved Sætersjøberget. Skogen er stor sett grandominert, spesielt i vest, men østover blir furu mer dominerende, særlig rundt Totjerna. Innslag av løvtrær finnes i hele området, hovedsaklig bjørk, men også mindre forekomster av bl.a. rogn og selje. På kollene og ryggene dominerer bærlyngskog og blåbærskog, med mindre innslag av lavskog i de mest grunnlendte områdene. Myrene er stort sett av fattige typer og forekommer som både flatmyr og bakkemyr. Myrene er til dels tresatt. Sumpskog er mindre vanlig i området og er av fattig type.

Skogstruktur og påvirkning

Det meste av granskogen er i lisidene er i aldersfase og er stedvis virkesrik, høgrest og grovvokst (opptil 45-50 cm). Skogen er av mere moderate dimensjoner på områder med lavere bonitet. Skogen er stor sett svakt sjiktet til ensjiktet gjennom hele området. Enkelte steder er granskogen i en tidlig oppløsningsfase med godt innslag av granlæger i tidlige nedbrytningsstadier. På kollene og de høyereliggende områdene står enkelte grove gamle furutrær, ellers er furuskogen av middels dimensjoner. Det finnes godt med høgstubber og gadd av furu spredt i disse områdene og også på myrpartier i de mer lavereliggende delene av lokaliteten. Flere av disse høgstubbene har brannspor. Trolig har skogen tidligere hatt et større innslag av furu. Det finnes enkelte større løvtrær spredt i området, særlig av hengebjørk samt enkelte rogn og selje. Noe gadd og læger av løvtrær finnes sparsomt og spredt. Skogen i myrkantene er mer småvokst og med innslag av seintvoksende trær (gran). Trolig vil større deler av skogen i lisidene gå inn i en fase med økt sammenbrudd og dødvedtilfangst vil øke.

Området har trolig vært gjennomhogd tidligere, og det finnes flere spor etter tidligere tiders hogster. Disse hogstene har trolig endret skogbildet noe og har gitt grunnlag for at grana i dag er mer dominerende.

Kjerneområder

I det følgende listes informasjon om de avgrensede kjernelokalitetene i området Tørrberget. Nummereringen referer til inntegninger vist på kartet.

1 Nordre Brattlitjernet Ø

Naturtype: Gammel granskog - Gammel høyereliggende granskog
BMVERDI: B

Innledning: Lokaliteten er undersøkt av Øivind Gammelmo (BioFokus) 5. august 2015 i forbindelse med vurderinger av Statskog SF's grunn for å identifisere aktuelle verneområder.

Beliggenhet og naturgrunnlag: Området ligger øst for Nordre Brattlitjernet vest for Sætersjøberget ca. 10 km vest for Våler sentrum i Våler kommune i Hedmark. Berggrunnen består av ryolitt, ryodacitt, dacitt og keratofyr. Dette er bergarter som forvitrer sakte og gir surt og næringsfattig jordsmonn og gir ofte en artsfattig vegetasjon. Løsmassene består for det meste av ganske tynne morenelag. Området har lite særpregede lokalklimatiske trekk.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Naturtypen er gammel granskog med utformingen gammel høyereliggende granskog. Gran

er dominerende treslag, med noe innslag av løvtrær - særlig bjørk. Vegetasjonen er dominert av blåbærskog med noe sparsomt innslag av fattig gransumpskog i søkkene. Skogen er for det meste ensjiktet og grana er av middels størrelse. Enkelte grøvre grantrær (opp mot 50 cm) finnes spredt i lokaliteten. Det finnes en del død ved i lokaliteten, hovedsaklig læger av gran i tidligere nedbrytningsstadier og av liten til middels diameter. Enkelte gadd finnes også - hovedsaklig av bjørk.

Bruk, tilstand og påvirkning: Området har trolig vært gjennomhogd tidligere, selv om det var få spor etter stubber.

Artsmangfold: Området er forholdsvis rikt på hengelav, særlig strylaver og gubbeskjegg, men spikeskjegg ble også registrert i lokaliteten. I tillegg er det registrert sukkernål, randkvistlav, granstokkjuke og lungenever i lokaliteten. Området vurderes for å ha middels potensiale for ytterligere indikatorarter for gammelskog.

Fremmede arter: Det ble ikke registrert fremmede arter i forbindelse med kartleggingen.

Del av helhetlig landskap: Området er del av et større skogsområde som består av en mosaikk med eldre skog, myrpartier, koller, hogstflater og yngre mer påvirket skog.

Verdivurdering: Lite område med dårlig sjiktet skog. Gran dominerer, men det er innslag av løvtrær - særlig bjørk. Skogen er i aldersfase (til tidlig naturskogfase) med middels mengde død ved i hovedsaklig tidligere nedbrytningsstadier. Det er registrert en del kjennetegnende arter knyttet til død ved, høy luftfuktighet og gamle trær. Iht. utkast for faktaark for naturtypen får lokaliteten middels verdi for skogtilstand/habitatkvalitet og påvirkning, mens den får lav verdi for arts mangfold, rikhet og størrelse. Samlet sett vurderes området som lokalt viktig til viktig og gis en svak B-verdi.

Skjøtsel og hensyn: Gammelskogs kvalitetene ivaretas og utvikles best om området får stå urørt for fysiske inngrep. Skjøtsel er ikke nødvendig.

Artsmangfold

Det finnes et middels antall gammelskogsarter som er svake til middels gode signalarter. I tillegg finnes noen rødlistede arter, mest i kategori NT, men også enkelte VU-arter er registrert.

Det finnes stedvis gode forekomster av hengelav, inkludert gubbeskjegg. I tillegg forekommer spikeskjegg mer sjeldent i området. Forøvrig finnes en del mer vanlige hengelav, randkvistlav og lungenever forekommer spredt i lokaliteten. Blanknål og sukkernål er registrert et fåtall ganger. I tillegg ble ulvelav registrert på furugadd på myra sentralt i området. Ulvelav skal også tidligere ha blitt registrert ved Sætersjøberget, men denne lokaliteten ble ikke gjenfunnet. Mørk brannstubbelav er også registrert vest i området mot Tørrberget. Det er relativt få funn av vedboende sopp, men potensialet for denne gruppen vurderes som middels.

*Tabell: Artsfunn i Tørrberget. Kolonnen **Totalt antall av art** summerer opp antall funn innenfor området. 0 betyr at artsfunnet ikke er tallfestet, men begreper som mye, en del, sparsomt, spredt o.l. er brukt. Det store tallet i kolonnen **Funnet i kjerneområde** henviser til hvilke kjerneområder arten er funnet. Det lille tallet angir hvor mange funn som er gjort i hvert kjerneområde. 0 betyr tekstlig kvantifisering. Små tall uten kjerneområdenummer angir funn utenfor kjerneområder.*

Gruppe	Vitenskapelig navn	Norsk navn	Rødliste-status	Totalt antall av art	Funnet i kjerneområde (nr)
Lav	Alectoria sarmentosa	gubbeskjegg	NT		1
	Bryoria nadvornikiana	spikeskjegg	NT		1
	Calicium denigratum	blanknål	NT		
	Carbonicola myrmecina	mørk brannstubbelav	VU		
	Chaenotheca subroscida	sukkernål	NT		1
	Hypogymnia vittata	randkvistlav			1
	Letharia vulpina	ulvelav	NT		
	Lobaria pulmonaria	lungenever			1
Sopper	Phellinus chrysoloma	granstokkjuke			1

Avgrensning og arrondering

Området er i overkant av 1800 daa. Det meste av arealet består av funksjonelt gammelskogsareal i mosaikk med myr- og kollepartier. Det finnes også mindre partier med hogstpåvirket skog (hogstflater) innen lokaliteten. Verneforslaget grenser i øst og nord mot hogstflater og skog uten gammelskogsverdier. I vest grenser skogen til skogareal med mindre gammelskogsverdier rundt Tørrberget, et alternativt forslag inkluderer dette området og kan gi området en noe bedre arrondering. I sør grenser tilbudet mot en mosaikk av skog med mindre verdier og hogstpåvirket skog. Verneforslaget fanger imidlertid opp det gjenværende gammelskogsarealet og skog med de største verdiene i området. På grunn av de omfattende hogstinngrepene i kanten området blir avgrensingen av verneverdig areal ganske ujevn og dårlig arrondert i forhold til den aktuelle topografien/terreng. Likevel vurderes arronderingen som tilfredsstillende/rimelig god i forhold til kjente naturverdier i området, og ingen deler av området antas å være utsatt for reelle negative kanteffekter som følge av denne avgrensingen. Det bør vurderes å ta inn noen områder med hogstflater og skog med mindre gammelskogsverdier (se alternativt verneforslag) for å bedre arronderingen.

Andre inngrep

Utenfor området er et rikelig med skogsbilveger og felter med flatehogst.

Vurdering og verdisetting

Området har et forholdsvis lite gammelskogsareal, men som delvis har naturskogpreg i partier. Området har en fin mosaikk av skogdekte partier, myrer, fuktdrag, åpne vannspeil og mer åpen skog på kollene. Vegetasjonen er gjennomgående fattig og domineres av blåbærgranskog, bærlyngskog og fattige myrpartier. Det finnes en del gamle og grove trær i området, spesielt av gran og furu. Død ved forekommer i hovedsak sparsomt, men i enkelte partier finnes en del død ved av gran, særlig i form av læger. Furugadd og høgstubber av furu forekommer vanlig på myrene, kollene og i de høyreliggende områdene av lokaliteten. Kontinuiteten av død ved er brutt og hovedsaklig forekommer død ved i tidlige nedbrytningstadiet og av små til middels store dimensjoner. Artsmangfoldet er forholdsvis variert og det finnes gammelskogsarter innen en rekke forskjellige artsgrupper - også rødlistearter.

Naturverdiene finnes spredt i området, også utenfor kjerneområdet. Området danner en god helhet og man finner hele gradieneten fra lisdene til toppen av kollene representert. Tilstøtende areal som inneholder de samme varediene er fraværende og tilbudet synes å dekke den gamle skogen som finnes her. Området grenser til hogstpåvirket skog og skog med mindre gammelskogs kvaliteter på alle kanter.

Området oppfyller til dels viktige mangler ved skogvernet. Av generelle mangler er produktiv lavlandsskog på Østlandet middels oppfylt, mens viktige forekomster av rødlistearter er relativt dårlig oppfylt. Av prioriterte skogtyper inngår gammel granskog i middels grad og urskogspreget furuskog i liten grad.

Tørrberget har viktige naturverdier knyttet til gammel mellomboreal granskog og mosaikk av skog/myr med høy luftfuktighet, samt gamle løvtrær. Det er få tilsvarende områder i denne delen av Våler som har tilsvarende verdier. Svakheter er knyttet til kontinuitet av død ved. Området vurderes som regionalt verneverdig (**).

Tabell: Kriterier og verdisetting for kjerneområder og totalt for Tørrberget. Ingen stjerner (0) betyr at verdien for kriteriet er fraværende/ ubetydelig. Strek (-) betyr ikke relevant. Se ellers kriterier for verdisetting i metodekapittelet.

Kjerneområde	Urørthet	Død ved mengde	Død ved kontin.	Gamle bartrær	Gamle løvtrær	Gamle edel-løvtrær	Tre-slagsfordeling	Topografisk variasjon	Vegetasjonsvariasjon	Rikhet	Arter	Størrelse	Arrondering	Samlet verdi
1 Nordre Bratttjern Ø	**	*	*	*	*	—	*	*	*	*	*	—	—	*
Samlet vurdering	*	**	*	**	*	—	*	*	*	*	**	*	**	**

Referanser

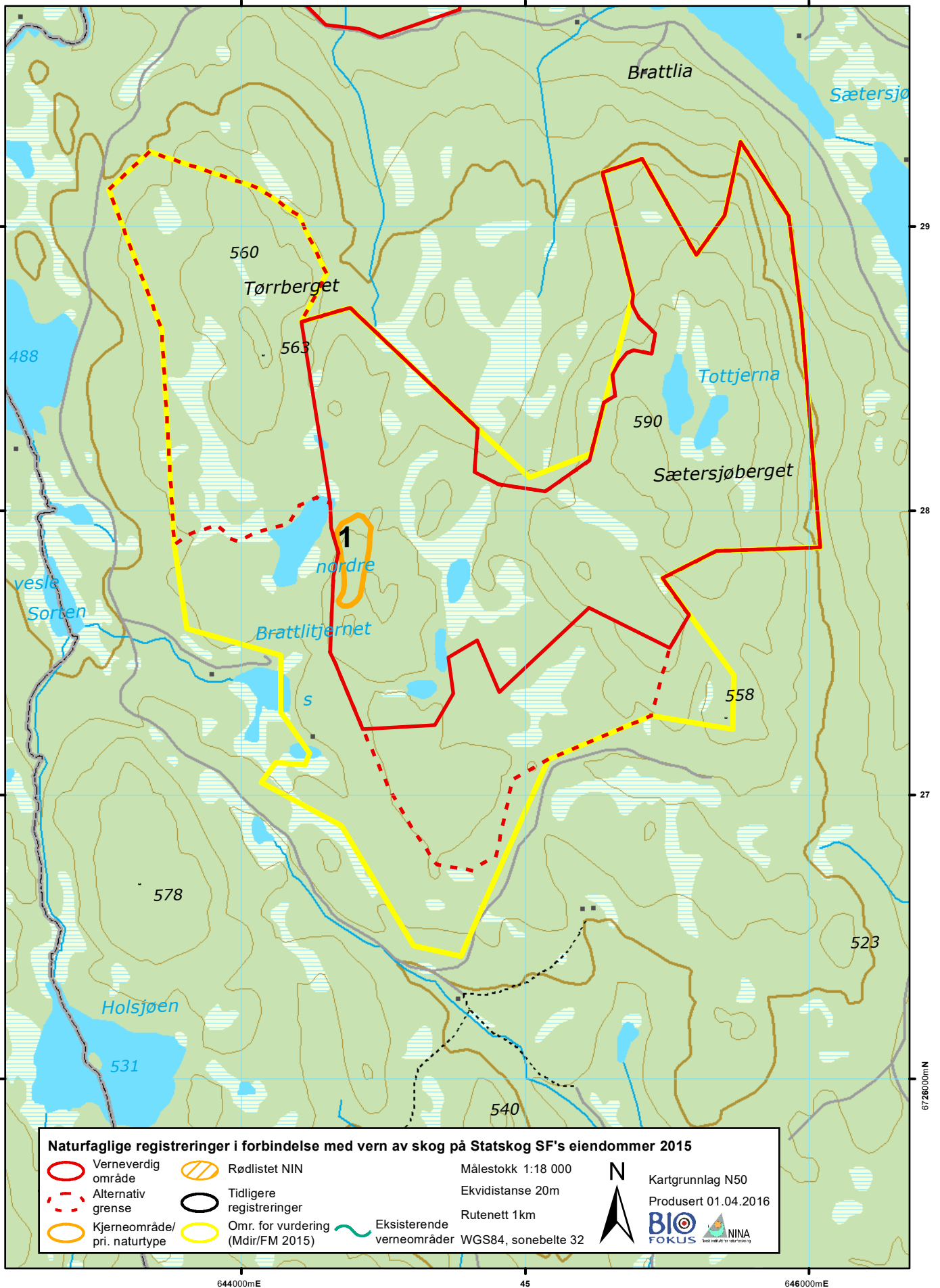
Artskart 2016. Artsdatabanken & GBIF Norge, internett. <http://artskart.artsdatabanken.no/default.aspx>

Naturbase 2015. Miljødirektoratet, internett. <http://kart.naturbase.no/>

NIBIO 2015. Kilden. <http://kilden.nibio.no/>

Norges Geologiske Undersøkelse 2016. Berggrunnskart på nett, Norges Geologiske Undersøkelse. <http://geo.ngu.no/kart/berggrunn/>

Norges Geologiske Undersøkelse 2016. Kart over løsmasser. Tilgjengelig fra: <http://www.ngu.no/kart/losmasse/>

Bilder fra området Tørrberget

Typisk inventar fra de midtre delene av området. Foto: Øivind Gammemo

Det finnes en god del stubber med brannspor på i området. På denne stubben ble mørk brannstubbelav påvist. Foto: Øivind Gammemo

Nordre Brattlitjernet hvor kjerneområde 1 kan sees til høyre. Foto: Øivind Gammemo

De høyereliggende områdene ved Sætersjøberget består av furuskog. Foto: Øivind Gammemo